

MAMLAKATDA QISHLOQ XO'JALIGINI KENGAYTIRISH DASTURLARINING QASHSHOQLIKNI BARTARAF ETISHDAGI ROLINI OSHIRISH VA IQTISODIYOTDA KENG TARG'IB QILISH

Mamayusupova Shahina Ulug'bek qizi

*Tashkent State University of Economics,
Faculty of Finance and Accounting
sh.mamayusupova@tsue.uz*

Usmonov Maxsud Tulqin o'g'li

*Master's degree in computer science and
programming technologies, National
University of Uzbekistan named after Mirzo
Ulugbek
maqsudu32@gmail.com*

Mavlonova Muxlisa Nizomiddin qizi

*Shahrisabz State Pedagogical Institute, 2nd
year student of Mathematics and Informatics
department.*

PhD F.E.Qodirov

*Shahrisabz State Pedagogical Institute is the
head of the Department of Informatics and its
Teaching Methodology*

Annotatsiya: Mamlakatning iqtisdiy rivojlanishida qishloq xo'jaligining o'rni hamda uning faoliyati muhim omil hisoblandi. Mahsulotlarning tabiiy holda yetishtirilishi hamda ularning amalda doimiy bo'lishi qishloq xo'jaligi hamda agrosanoatning mavjudligi bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu maqolada qashshoqlikni bartaraf etishda qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlarining rolini oshirish bo'yicha tadqiqotlarni ko'rib chiqishga qaratilgan. Qishloq xo'jaliklarni kengaytirish dasturini amalga oshirishda qo'llaniladigan turli yondashuvlar hamda vositalar muhokama qilingan va ularning qashshoqlikni bartaraf etishga qo'shgan hissasini oshirish yo'llari ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Qishloq xo'jaligi, qashshoqlikni qisqartirish, fermerlar, innovatsiya, agrar soha, iqtisodiy rivojlanish, oziq-ovqat bozorlari, bozor iqtisodiyoti.

Аннотация: Эта статья посвящена исследованию повышения роли программ расширения сельского хозяйства в искоренении бедности. Были обсуждены различные подходы и инструменты, используемые при реализации Программы расширения сельского хозяйства, и были отмечены пути увеличения их вклада в искоренение нищеты.

Ключевые слова: сельское хозяйство, сокращение бедности, фермеры, сельское хозяйство, экономическое развитие, продовольственные рынки.

Annotation: This article focuses on research on enhancing the role of agricultural expansion programs in poverty eradication. The various approaches and tools used in the implementation of the Agricultural Enlargement Program were discussed, and ways to increase their contribution to poverty eradication were highlighted.

Keywords: Agriculture, Poverty Reduction, Farmers, Agriculture, Economic Development, Food Markets.

Kengaytirilgan dasturlar yillar davomida fermerlarning o'zgaruvchan ehtiyojlari va ular faoliyat yuritayotgan bozorga javoban ko'plab o'zgarishlarga duch keldi. Qishloq jamoalaridagi kengaytirish dasturlari fermerlar va qishloq taraqqiyoti kun tartibidagi boshqa ishtirokchilarni bog'lashda muhim rol o'ynamoqda. Qishloq xo'jaligida ushbu dasturlarning dolzarbligi ko'p jihatdan fermerlarning ehtiyojlarini qondirish qobiliyatiga bog'liq, chunki ular asosiy manfaatdor tomonlar hioblanishadi.

Jahon banki (2017) ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda qashshoqlikdan aziyat chekayotgan aholining qariyb 80 foizi qishloq xo'jaligi yoki qishloq xo'jaligiga bog'liq bo'lgan qishloq aholisidir. Shunday qilib, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishni ko'paytirish qashshoqlikka qarshi eng kuchli vositalardan biri sifatida qaraladi. Bir qator tadqiqotlar qishloq xo'jaligi sektori qashshoqlikni yumshatish va ko'plab mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga yakuniy erishishda asosiy omil ekanligini aniq ko'rsatmoqda. Hisob-kitoblarga ko'ra, uchinchi dunyo mamlakatlarida iste'mol qilinadigan asosiy oziq-ovqatlarning 50-80 foizi dehqonlar, baliqchilar va chorvadorlar tomonidan ishlab chiqariladi, ularning aksariyati tadqiqot, kengaytirish va maslahat xizmatlari tomonidan yetarli darajada xizmat qilmaydi.

Qishloq xo'jaligi korxonasini ixtisoslashtirish uning rivojlanishiga yordam beruvchi yoki rivojlanishini to'xtatib qo'yishga olib keluvchi ko'plab omillar ta'siri ostida yuz beradi. Ixtisoslashishni rivojlantiradigan oomillar, bu - yerdan, texnika va mehnat resurslaridan oqilona foydalanish, o'zini o'zi ta'minlashga intilish, qo'shimcha mahsulotlardan foydalanish, xo'jalikning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash kabilardir. Bundan tashqari, yuzaga kelgan iqtisodiy sharoitlarda ixtisoslashuvni chuqurlashtirishning zarur texnika asoslari yo'qligi ham ta'sir ko'rsatadi. O'simlikchilikda tor doirada ixtisoslashuv samarasiz amalga oshiriladi, chunki ko'pgina dala ekinlari mavjud agrotexnika qoidalariga va biologik shartlarga ko'ra, har yili bir joyga ekilavermaydi. Ularni almashtirib ekish maqsadga

muvofig bo'ladi. Shu bilan birga, yer massivlarining tabiiy maydalanishi, tuproq tarkibi, relyefi va boshqa belgilari bo'yicha ularning bir uchastkadan turlicha xo'jalik yuritishda foydalanishni talab qiladi va bu ma'lum ekin va tarmoqlar yig'indisiga ega bo'lish zaruratini keltirib chiqaradi. Qishloq xo'jaligi mutaxassislari va qishloq taraqqiyotining boshqa ishtirokchilari texnik ma'lumotlar, bilim va maslahatlardan yaxshiroq foydalanishlari kerak va qishloq xo'jaligi oziq-ovqat bozorlari va qiymat zanjirlaridagi boshqa ishtirokchilar bilan o'zlarining turmush sharoitlarini yaxshilash uchun bog'lanishi kerak bo'ladi. Qishloq, baliqchilik va akvakulturani kengaytirish dasturlari fermerlar, baliqchilar va qishloq taraqqiyoti dasturlarining boshqa ishtirokchilari o'rtasidagi bog'liqlik sifatida qaraladi. Keng

ma'noda kengaytma qishloq, baliqchilik va suv xo'jaligi va umuman qishloq rivojlanishi bilan bog'liq bo'lsa-da, ta'limni rivojlantirish uchun ma'lumot va maslahatlarni tarqatuvchi har qanday tashkilotga tegishli norasmiy ta'lim funksiyasini anglatadi. Ushbu o'zgarishlar yangi texnologiyalar va ishlab chiqarish samaradorligiga oid ilmiy bilimlarning to'planishi bilan yanada zarur bo'ldi. Tadqiqot va takomillashtirilgan texnologiyalarni qabul qilish qishloq xo'jaligi mahsuldorligi va ishlab chiqarishni kengaytirishning kalitidir, shu bilan birga barqaror turmush tarzi uchun qishloq qashshoqligini yumshatadi.

Ko'plab tadqiqotlar qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlarining qashshoqlikni bartaraf etishdagi rolini o'rganib chiqdi. Masalan, Dube (2017) ushbu dasturlar biznes samaradorligini oshirish va barqaror turmush tarziga olib keladigan texnologiyani takomillashtirish orqali fermerlarning xabardorligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini aniqladi. Zaid (2015) qishloq xo'jaligini kengaytirish yangi ekin navlarini va boshqa innovatsiyalarni uzatish va qabul qilish jarayonlarini tezlashtiradi, shuningdek, fermerlarning boshqaruv ko'nikmalarini oshiradi. Shuningdek, u fermerlarning texnologik tajribasini oshirish orqali mavjud texnologiyalardan samarali foydalanishni yoqlaydi. Shu sababli, qishloq xo'jaligini kengaytirishning roli fermerlarga o'zlarining fermerlik biznesida marketing yondashuvlari bilan yordam berish uchun texnologiya va o'rnatilgan treningni uzatishni osonlashtiradi. Qishloq xo'jaligini kengaytirish jamiyat rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotga asoslangan qishloq xo'jaligi bilimlari va texnologiyalarini sinovdan o'tkazish va qishloq aholisiga tarqatishdagi roli qishloq xo'jaligi sektorini yaxshilashga olib keladi. Suvedi (2011) ma'lumotlariga ko'ra, kengaytirish qishloq jamoalarining ijtimoiy-iqtisodiy holatini yaxshilashga olib keladigan yangi ekin navlari, baliq va chorvachilik turlari va tegishli ishlab chiqarish va boshqaruv amaliyotlari to'g'risidagi ma'lumotlarni tarqatishni osonlashtirdi.

Qishloqlarni kengaytirish dasturlari o'ynagan ushbu muhim rollarga qaramay, Kabura (2014) qishloq joylarda qashshoqlikni kamaytirish maqsadida fermerlarning ishlab chiqarish kun tartibi bilan bog'liq bo'lmasa, kengaytmalarga xizmat ko'rsatish usullari va ularni o'tkazish mexanizmlari kam ta'sir ko'rsatmaydi. Buning sababi shundaki, fermerlar qishloq xo'jaligi mahsuldorligi uchun eng yaxshi texnologik qo'llash bo'yicha ma'lumotlarga, shuningdek ishlov berish, saqlash, qayta ishlash va sotishni o'z ichiga olgan hosildan keyingi ma'lumotlarga muhtoj ekanligi aniqlandi. Bundan tashqari, yaxshi dehqonchilik texnikasiga qarshi ishlaydigan ushbu qiyinchiliklarni yengish uchun qayta ishlash va bozor imkoniyatlari, chorvachilik va o'simlik zararkunandalari, kasalliklariga qarshi kurash kabi muayyan

qiyinchiliklarga oid tegishli va ilmiy jihatdan tasdiqlangan ma'lumotlar, shuningdek, o'zgaruvchan iqlim ta'siri haqida to'g'ri ma'lumotlar kerak. Uni birlashtirgan holda, ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kengaytma xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi ko'p jihatdan benefitsiarlarning, fermerlarning bu holatda ehtiyojlari qondirilishiga bog'liq. Demak, fermerlarning ehtiyojlarini aniqlash qashshoqlikni bartaraf etishda qishloq joylarini kengaytirish dasturlari muvaffaqiyatida muhim qadam bo'ladi.

Qishloq joylarini kengaytirish dasturlari qashshoqlikni bartaraf etish dasturlarida juda muhim ahamiyatga ega, chunki ular ko'plab mamlakatlarda fermerlik faoliyatida mahsuldorlikni oshirish uchun turtki bo'lib kelgan. Ular fermerlarni fermerlik faoliyatida yuzaga keladigan muammolarni hal qilish uchun yangi bilim va ko'nikmalar bilan yangilab turadi va shu bilan birga tadqiqotchilarga fermerlar talablariga mos keladigan mos texnologiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi. Biroq, kengaytirish dasturi uchun eng qiyin vazifa - bu tez o'zgarib borayotgan, fermerlar uchun yangi muammolarni keltirib chiqaradigan dunyoda doimiy ravishda dolzarb bo'lishdir. Turli vaziyatlarda kengaytma xizmatlarini yetkazib berishning turli yondashuvlari qo'llaniladi. Shu sababli, kengaytirish dasturlari tegishli va barqaror bo'lib qolish uchun yondashuvda etarlicha moslashuvchan bo'lishi kerak. Kelgusi tadqiqotlarni fermerlarga o'z muammolariga yechim topishda ishtirok etish imkonini beruvchi so'nggi talabga asoslangan yondashuvlarga ko'proq e'tibor qaratishni tavsiya qilamiz.

Mamlakat dehqonchiligi sug'orishga asoslanganligi uchun katta miqdordagi suv resurslarini talab etadi. Lekin, bu talab ichki suv resurslari bilan atigi 60 foizgagina qondirilmoqda. Bunday hoi Amudaryo hamda Sirdaryo havzalaridan katta miqdordagi suv resurslarini jalb etishni talab etadi. Hozirgi davrda qishloq xo'jaligida 42-46 mlrd. m³ suv resurslaridan foydalanilmoqda. Tabiatda yer va suv resurslari cheklangan, ular takror ishlab chiqarilmaydigan resurslar hisoblanadi. Shuning uchun har bir gektar yerdan, har m³ suvdan unumli foydalanish lozim, tadbirkorlik asosida fan-texnika yutuqlarini joriy etib, samarali natijalarga erishish mumkin.

	Mahsulot turlari	O'lchov birligi	Minimal iste'mol normasi
	Sabzavot	Kg/yil	109.2
	Kartoshka	Kg/yil	54.6
	Poliz	Kg/yil	19.6
	Meva	Kg/yil	76.7

	Uzum	Kg/yil	13.9
	Go'sht	Kg/yil	40.2
	Sut	Kg/yil	136.7
	Tuxum	Kg/yil	296.0
	Un	Kg/yil	99.0
	O'simlik yog'i	Kg/yil	6.6
1	Meva-sabzavot konservalari	Kg/yil	13.0

Dehqonlarga paxta, g'alladan tashqari boshqa mahsulotlarni yetishtirish imkonini yaratildi, ularga o'z mahsulotlarini sotishda erkinlik berildi. Tadbirkorlarga ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun turli imtiyozli kreditlar berilmoqda. Lekin amalga oshirilayotgan tadbirlar o'sib borayotgan talabni to'liq qondira olmayapti. Shuning uchun qishloq xo'jaligida amalga oshirilayotgan barcha turdagi islohotlarni erkinlashtirish, ularni yanada chuqurlashtirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa kelajakda qishloq xo'jaligining yuqori sur'atlarda rivojlanishini, respublika iqtisodiyotining yuksahshini ta'minlaydi.

Xulosa va Takliflar

Qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlari kashshoqlikni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi. Bu dasturlar fermerlarni yangi texnologiyalar va ko'nikmalar bilan ta'minlash, mahsuldorlikni oshirish, turli mahsulotlarni sotishda erkinlik berish, va sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishda yordam beradi.

Qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlari fermerlarga yordam beradi, ularni fermerlik faoliyatida yuzaga keladigan muammolarni hal qilish, yangi muammolar keltirib chiqarish, va mos texnologiyalarni qabul qilishga imkon beradi.

Qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlari mahsulotlar sifatini yaxshilash, sotishni osonlashtirish, va fermerlarning marketing yondashuvlarida yordam berish uchun texnologiya va treninglarni o'rnatishda muhim rol o'ynaydi.

Qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlari aynan shu sohada faoliyat yurituvchi boshqa tashkilotlar va ilmiy jamiyatlar bilan hamkorlik qilishni talab qiladi, bu esa fermerlarning ehtiyojlarini aniqlash, yangi texnologiyalardan foydalanish, va mahsulotlar sotishda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

Qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlari sodda qilish va ishonch hosil qilish uchun muhimdir. Ular hamma taraflar uchun foydali bo'lishi uchun ilmiy tadqiqotlar, ma'lumotlar almashinishi va yangi texnologiyalarni qabul qilish kerak.

Umumiy xulosa shundan iboratki, qishloq xo'jaligini kengaytirish dasturlari qashshoqlikni bartaraf etishda juda muhim rol o'ynaydi va ular sodda va ishonch hosil qilish uchun kerakli bo'lgan imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu dasturlar kengaytma qishloq, baliqchilik va suv xo'jaligi, va umuman qishloq rivojlanishiga bog'liq bo'lib, ularning muvaffaqiyatiga juda katta ta'sir qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.S.Yusupov "Agrosanoat integratsiyasi" (2015)
2. Internet saytlari:lex.uz ;Review.uz ;statistics.uz ;
3. I.S. Sandu, A.I. Trubilina I.G. Ushacheva, E.S. Ogloblina Innovative activity in the agrarian sector of the Russian economy || Moscow, KolosS, 2007.
4. Ткач А .В. "Сельскохозяйственное кооперация", "Дашков И. К". - М.: 2006 G .-203 СТ. 12-26.
5. Свинен Ю. Пакус К. "Аграрные преобразования в странах с переходной экономикой". Вопросы экономики. 2001. № 8 102-118 ст.
6. Juraev F. "Qishloq xo'jaligi korxonasida ishlab chiqarishni tashkil etish"-T.: "Istiqlol". 2004-344.
7. R.X.ERGASHEV QISHLOQ XO‘ JALIGI IQTISODIYOTI
8. Shadmanov, K. B., Davlatova, M. H., Ostonova, S. N., & Radjabova, A. T. (2020). ENGLISH RENAISSANCE: TRANSFORMATION OF 61 PHILOSOPHY UNDERSTANDING AS A FACTOR OF INFORMATION CULTURE DEVELOPMENT OF THE EPOCH. Cross-Cultural Studies: Education and Science, 5(1), 61-67.
9. Шадманов, К. (2015). Английская духовность и язык. Дюссельдорф: Изд-во Lambert, 264.
- 10.Badriddinovich, S. K. (2019). Sadullaev Denis Bakhtierovich From the history of the formation of the system of basic concepts of English philosophy. Science and education today, 10, 45.
- 11.Shadmanov, K. B. (2015). English spirituality and language. Dusseldorf: Lambert Publishing House, 264.
- 12.Шадманов, К. Б. (2003). Особенности английской философской мысли и лексики XIV-XVII вв. Т.: ТФИ, 66.
- 13.Shadmanov, K. B. (2020). On the Linguo-Philosophical Nature of Socio-Ethical Vocabulary. Skase Journal of Literary and Cultural Studies (SJLCS), 2(1), 69-74.
- 14.Шадманов, К. (2022). НОВАЯ ГЛОБАЛЬНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ В АСПЕКТЕ КУЛЬТУРНО-ФИЛОСОФСКОЙ КАРТИНЫ МИРА СИСТЕМЫ ВОСТОК-ЗАПАДИ. Евразийский журнал медицинских и естественных наук, 2(7), 64-66.